

filmskog materijala¹⁸ u korist povijesnih analiza, koju iznosi u nekoliko svojih eseja.¹⁹ No, radi i korak dalje. Njegovo djelo gotovo je scenarij u kojem su poglavlja scene. Prožeto dijalogima i scenskim prikazima stvara novu vrstu naracije, rješavajući svoj kompleks sedmorice veličanstvenih u stilu *omnibus* filma. Ferrovo je shvaćanje *Annalesa* više kao „projekta“ negoli „škole“ u tom smislu indikativno: metodologija socijalnih znanosti, naime, inkorporirana je u interpretaciju povijesti prve polovice 20. stoljeća i predstavlja polazišnu točku za daljnja preispitivanja i pokušaje.

Nikolina Šimetin Šegvić

Šest fregata: rođenje flote Sjedinjenih Američkih Država

Ian W. Toll, *Six Frigates: The Epic History of the Founding of the U.S. Navy*, New York & London: W. W. Norton & Company, 2006,
str. XV + 560

Kad je 1783. završio Američki rat za nezavisnost, kolonije su se našle slobodne, ali nejedinstvene, te kao takve nisu mogle uzdržavati mornaricu. Tek se ratifikacijom Ustava 1788. i uspostavom zakonodavne i izvršne vlasti stvaraju predispozicije za stalnu vojnu silu, bilo kopnenu, bilo mornaričku. No, u američkom se Kongresu tada diferenciraju dvije političke stranke, federalisti i republikanci. Prvi su zagovarali stvaranje mornarice, dok su se drugi protivili takvoj politici. Pozicije su se mijenjale, mornarica razvijala, a svoj je proces stvaranja dovršila nakon rata iz 1812. godine.

Iana W. Tolla danas se smatra ozbiljnim istraživačem mornaričke tematike, a u znanstveni je svijet krenuo relativno nedavno, knjigom *Six Frigates: The Epic History of the Founding of the U.S. Navy* iz 2006. godine. Iako je riječ je o ekspertu koji se bavi specifičnom temom mornaričke povijesti, njegova rečenica i pristupačan stil vrlo brzo zaokupe čitatelja, da pozamašnu knjigu pročita gotovo u jednome dahu.

Na početku prve cjeline, *To Provide and Maintain* (str. 1-143), autor predstavlja uzor jedne mornarice s kraja 18. i početka 19. stoljeća, Britansku kraljevsku mornaricu i njezinu najpoznatiju ličnost, Horacija Nelsona. Nastavlja s prikazom razvoja mornarice od skromnih početaka u Američkome ratu za nezavisnost kada se Trinaest kolonija oslanja na gusarenje, da bi se suprotstavilo moći britanskoga brodovlja. Ekonomski zahtjevi neujedinjenih država dokinuli su malenu Kontinentalnu mornaricu ubrzo nakon potpisanoga mira 1783. godine. No, Amerikanci su ubrzo shvatili snagu riječi svoga prvog mornaričkog heroja, Johna Paula Jonesa, koji je rekao: „(...) bez respektabilne mornarice, jadna Ameriko“ (prema Morgan, William James ur. *Naval Documents of the*

¹⁸ Koji obuhvaća filmove u rasponu od 1934. do 2005.

¹⁹ Napose: Marc Ferro, “Le film, une contre-analyse de la société?” *Annales. Economies, sociétés, civilisations* 1 (1973), 109-124.

American Revolution. Vol. 6. Washington, DC: Naval History Division, 1972, 1303). Rastućoj trgovačkoj mornarici Sjedinjenih Američkih Država poteškoće su zadavali pirati u Sredozemlju, smješteni u barbarskim državama na sjeveru Afrike (Tripoli, Tunis, Alžir, Maroko). Autor objašnjava kako je 1794. počela ozbiljna rasprava o mornarici upravo da bi se trgovina zaštitila od alžirskih pirata. Američki Kongres donosi Akt o mornaričkom naoružavanju, u čemu se također očituje razdjelnica federalista i republikanaca, dviju političkih stranaka u nastajanju. Tim je aktom vlada SAD-a dobila mogućnost da sagradi šest fregata koje će činiti osnovu američke mornarice. Za glavnog je arhitekta odabran filadelfijski kveker Joshua Humphreys, a sastavljena je i lista časnika koji će služiti na novim brodovima. Detaljno se prati gradnja prve američke fregate *United States*, koja se uz zanimljive poteškoće jedne mlade ratne industrije gradila u Philadelphiji. Nakon što je uspostavio osnovne crte velikog projekta američke mornarice, Toll se okreće njezinu prvom ispitu, Francuskoj. Autor predstavlja probleme s kojima se suočio novi američki predsjednik John Adams u odnosima s tom europskom silom. Naime, Amerikanci su 1793. objavili proklamaciju neutralnosti u odnosu na ratne sukobe pokrenute u Europi u zadnjem desetljeću 18. stoljeća. Reakcije javnosti na širenje revolucije u Europi, koje autor iskazuje preko novinskih prepiski i izvještaja, varirale su: od negativno nastrojenoga federalističkog tiska, do pozitivne atmosfere u republikanskim novinama. Uskoro, 1795., dolazi do raskida odnosa SAD-a i Francuske, te do diplomatskog približavanja Amerikanaca i Britanaca. Odnosi s Francuzima iznimno su se pogoršali 1797. kada Francuzi objavljuju rat američkoj trgovini. U pokušaju rješavanja toga sukoba dolazi do *XYZ afere* koja federalistima daje za pravo njihovo agitiranje protiv Francuza. Naime, američki su izaslanici trebali u Parizu mirno riješiti diplomatski spor s Francuzima, ali su francuski agenti X, Y i Z od njih zatražili mito za susret s ministrom Talleyrandom. Mornarica dobiva samostalno ministarstvo 1798, a krajem te godine fregata *Constellation*, pod zapovjedništvom kapetana Thomasa Truxtuna, kreće na plovidbu u karipskom arhipelagu. Njegovo djelovanje je opširno opisano preko dnevnčkih zapisa i korespondencije Thomasa Truxtuna. Dolazi do bitke između fregata *Constellation* i francuske *L'Insurgente*, i američke pobjede. Američki predsjednik John Adams istovremeno zagovara jačanje mornarice i diplomatsko rješenje spora s Francuskom. Ipak, dolazi do sukoba između američke fregate *Constellation* i francuske fregate *La Vengeance* iz kojeg kao pobjednik izlazi kapetan Truxtun. No, kraj rata i pomirenje s Napoleonom 1800. godine nije na vlasti održalo Adamsa, drugoga po redu američkoga predsjednika, te on 1801. gubi izbore od Thomasa Jeffersona, dotadašnjeg potpredsjednika i autora Deklaracije o nezavisnosti.

Druga cjelina, *To the Shores of Tripoli* (str. 145-253), obuhvaća razdoblje u kojem su se Sjedinjene Američke Države izrazito sukobljavale s barbarskim piratima. Autor pojašnjava koji su aspekti politike novoga predsjednika bili antimornarički. Uslijed smanjenja flote javio se problem barbarskih pirata. Naizgled namireni 1790-ih, početkom 19. stoljeća pirati ponovno agresivno nastupaju prema američkim trgovcima. Američka eskadrila krajem 1800. godine pokušava održati blokadu Tripolija. Problemi s časnicima koji su mediteransku eskadrilu mučili sljedeće dvije godine onemogućili su aktivnije djelovanje američkih snaga. Situacija se mijenja dolaskom komodora Edwarda Preblea 1803. godine. On se uskoro susreće i dogovara s marokanskim carem. Autor napominje da je veliki problem bilo dezerterstvo, prisutno pri njegovu boravku u britanskoj luci u Gibraltaru, uslijed čega dolazi i do sukoba američkih i britanskih časnika. Tijekom tih disciplinskih problema dolazi do nasukavanja američke fregate *Philadelphia* koju odmah potom za-

pljenjuju tripolitanski gusari. Komodor Preble energično reagira te upućuje mlađeg časnika Stephena Decatura na misiju uništenja zarobljene *Philadelphije*. Prije opširnog opisa same operacije, autor pobliže opisuje toga američkog časnika koji se tijekom života nije libio dvoboja, načina rješavanja sukoba radi časti među časnicima, jer je jedan takav 1820. godine Decatura stajao života. Autor navodi da je Kongres 1804. godine zbog navedenih problema s piratstvom povećao izdatke za mornaricu. Iste godine do izražaja dolazi i jedna organizacijska pogreška mornarice. Naime, Prebleova je godina zapovjedništva prošla te je on morao predati zapovjedništvo mediteranske eskadrile komodoru Barronu i to usred opsade Tripolija.

Posljednja cjelina, *England Again* (str. 255-452), bavi se pitanjem američko-britanskog sukoba početkom 19. stoljeća. U prvom poglavlju cjeline autor dovršava američko-barbarski sukob prikazom kopnene ofenzive na Dernu 1805. godine i sporazumom koji je naknadno sklopljen. Nakon toga prelazi na ličnost predsjednika Jeffersona, naglašavajući njegov ležeran stil i istovremeno rastući animozitet prema Britancima. Kao važni međudržavni problemi pojavila su se pitanja prisilnoga novačenja mornara, trgovačke restrikcije, pa čak i oduzimanje brodova od strane Velike Britanije, a započinju i rasprave među republikancima o daljnjim potezima vlade. Godine 1806. zabranjuje se uvoz, nakon čega britanske fregate *Cambrian* i *Leander* čak i blokiraju New York. Američka se vlast nakon završetka rata protiv Tripolija odlučila smanjiti izdatke za mornaricu i promijeniti njezin izgled. Odluka je pala na razvoj topovnjača, brodice na vesla koje bi imale po jedan top. Autor nadalje opisuje kako su Britanci u razdoblju od 1805. do 1808. bili suočeni s dezertiranjima iz Kraljevske mornarice, ponajviše u korist američke službe. Zapovjedništvo flote za Sjevernu Ameriku bilo je odlučno u reakciji. Dolazi do afere *Chesapeake-Leopard* kada je 1807. godine britanski brod *Leopard* zastavio američki *Chesapeake* da bi ga pregledao, a neke dezertere koji su se nalazili na njemu vratio u britansku službu. Toll navodi da je takvo britansko ponašanje izazvalo američki bijes, možda prvi nacionalni osjećaj u povijesti mlade države. Ponašanje u „bitci“ američkoga komodora Barrona završilo je na vojnom sudu. Ekonomski se rat između dviju država nastavio američkim proglašenjem embarga. Autor navodi koje su sve posljedice bile za ekonomije triju zemalja, tj. Velike Britanije, Francuske i SAD-a, s naglaskom na iznimno loše posljedice po američku ekonomiju. Godine 1809. na vlast dolazi nastavljač republikanske politike, James Madison, dotadašnji državni tajnik. Za njegova mandata dolazi do polaganoga jačanja promornaričkih snaga u Kongresu, ali i do zaoštavanja odnosa s Velikom Britanijom. Naveden je primjer posljednje afere koja je stvorila nepovoljnu klimu na obalama Atlantika. Britanski brod *Guerriere* 1811. godine patrolirao je američkim obalama i prisilno unovačio američkog mornara. Američki brod *President* pokušao je reagirati, ali je rezultat bila pogrešna procjena identiteta britanskoga broda te je *President* pokušao pobijediti britanski brod *Little Belt*. Američko-britanski odnosi bili su tada na iznimno niskoj razini. Relevantna sila u američkom Kongresu postali su tzv. „jastrebovi rata“ koji su zagovarali ratno rješenje. Dolazi do novih debata o mornarici koje su završavale porazno za mornaričko jačanje. John Rodgers i Stephen Decatur raspravljali su prije rata o strategiji te je prevagnula Rodgersova opcija plovidbe eskadrila, nakon čega su se počeli opreмати brodovi u New Yorku. Rat je započeo bitkom između flote oko *Presidenta* i britanskoga broda *Belvidera*. Nakon opisa neuspjele akcije američkih brodova, autor opisuje proces opremanja fregate *Constitution* i njezinu veliku pobjedu nad britanskim brodom *Guerriere*. Britanci pokušavaju reagirati, a Amerikanci

regrupiraju svoje snage. Dolazi do bitke između fregate *United States* i britanskoga broda *Guerriere*. Slijedi opis dočeka pobjedničke američke posade i njezina kapetana Stephena Decatura u New Yorku i reakcija britanskoga društva u njihovim novinama. Nakon još jedne pobjede *Constitutiona* nad *HMS Java* dolazi ponovo do snažne reakcije u Britaniji. No takva su događanja sve snažnije pobuđivala američki ponos mornaricom.

Autor potom opisuje skorbu britansku blokadu, pustošenje obala rijeke Chesapeake te vrlo opširno bitku između američke fregate *Chesapeake* i britanske *Shanon*, što je bila prva znakovita britanska pobjeda, ali, prema autoru, krvavo dobivena. Nastavlja se prikaz aktivnosti *Presidenta* u napadanju britanskih trgovačkih ruta i kraj plovidbe *Congressa*. U jednom se poglavlju autor bavi i ratnim inovacijama koje su nastale u tom ratu, primjerice „torpedo“ Roberta Fultona. S daljnjom eskalacijom sukoba i teškim stanjem ekonomije u Novoj Engleskoj dolazi do protivljenja iste nastavku rata. Problem američkih gusara kao i promjenjiv tijeka rata na moru doveo je do promjena u vodstvu britanskih mornaričkih snaga u Americi. Autor navodi kako na površinu izlazi žestina britanskog admirala Cochranea i njegovo odlučno vođenje operacija u blizini i na obali SAD-a. Pošto je većina važnijih mornaričkih operacija završila, autor ukratko opisuje neke kopnene bitke, poput Bladensburga u kolovozu 1814, pada Washingtona i bitke kod Plattsburgha. Nakon toga se usredotočuje na mirovne pregovore u Ghentu te daje uvid u posljednje trenutke rata, britansko zarobljavanje *Presidenta*, bitku kod New Orleansa i akciju fregate *Constitution* kod Madeire.

U epilogu (str. 453-467), autor navodi političke posljedice rata, prije svega propast federalista te novonastalo jedinstvo nacije. Također, u prilog jačeg autoriteta i izgradnje mornarice navodi i pobjedu Stephena Decatura protiv barbarskih pirata 1815. godine. Na kraju izlaganja daje kratak pregled specifičnih djela u historiografiji i književnosti o mornarici, s posebnim osvrtom na rad Theodorea Roosevelta *The Naval War of 1812* (1882).

Nakon toga slijedi kronologija (str. 469-482) u kojoj autor daje kraće opise nekih važnijih datuma za američku mornaricu od 1815. pa sve do početka 21. stoljeća. Potom temeljito navodi bilješke (str. 483-524), bibliografiju (str. 525-540), te indeks (str. 541-560). Vrijedan dio knjige su i reprodukcije slika te fotografije muzejskih izložaka i predmeta iz razdoblja kojim se autor bavi (str. 144-145, 304-305). Nažalost, to su jedini prilozi ovoj kvalitetnoj knjizi. Nedostatak karata, skica ili dijagrama važnijih bitaka, možda je posljedica neiskustva autora s takvim tehničkim pomagalicama, ali je svakako nešto što bi trebalo promijeniti u mogućim novim izdanjima.

Toll svoje zaključke iščitava iz brojnih pisama važnih političara i vojnih i mornaričkih časnika toga doba. Također se oslanja na istaknute iskaze vanjskopolitičkih elemenata, prije svega u suočavanju interakcija SAD-a i neke vanjske sile poput Engleske ili Francuske. Također, na zavidan način upotrebljava novinske članke u pogledu suprotstavljanja mišljenja republikanske i federalističke strane u američkoj politici. Sve to pridonosi vrijednosti njegove interpretacije. Povezivanje političkoga razvoja SAD-a, prije svega na primjeru mornaričkih institucija i bitaka u kojima ta nova mornarica stvara svoju tradiciju, napravljeno je na dinamičan i kvalitetan način. Knjiga je vrijedna čitanja te može poslužiti kao uvod u istraživanje mornaričke povijesti SAD-a na prijelazu 18. na 19. stoljeće i kao tema općenito za propitivanje odnosa među časnicima, razvoja mlađega mornaričkog kadra te za pitanje gradnje mornarice u svijetu gdje Velika Britanija pretendira na talasokraciju.

Igor Razum

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI 42

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

The logo for FF press, featuring the letters 'FF' in a stylized font with a horizontal line through them, followed by the word 'press' in a lowercase, sans-serif font.

ZAGREB 2010.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 42

Izdavač

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača

Damir Boras

Glavni urednik

Hrvoje Gračanin

Uredništvo

Bruna Kuntić-Makvić (stara povijest)
Zrinka Nikolić Jakus (srednji vijek)
Hrvoje Petrić (rani novi vijek)
Željko Holjevac (moderna povijest)
Tvrtko Jakovina (suvremena povijest)
Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest)

Izvršna urednica za tuzemnu i inozemnu razmjenu

Kristina Milković

Tajnik uredništva

Dejan Zadro

Adresa uredništva

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120 150, 6120 158, faks ++385 (0)1 6156 879

Časopis izlazi jedanput godišnje

Ovi su Radovi tiskani uz financijsku potporu
Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Naslovna stranica

Iva Mandić

Grafičko oblikovanje i računalni slog

Boris Bui

Marko Maraković

Ivanka Cokol

Lektura

Julija Barunčić Pletikosić

Tisak

Hitra produkcija knjiga d.o.o.

Tiskanje dovršeno u prosincu 2010. godine

Naklada

200 primjeraka

*Časopis je dostupan na portalu znanstvenih časopisa Republike Hrvatske
Hrčku na adresi <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*